

POVODOM TREĆEG IZDANJA

„VOJNE STRATEGIJE“

U prvoj polovini ove godine, u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda Ministarstva odbrane SSSR u Moskvi, izašlo je — u redakciji maršala Sovjetskog Saveza Sokolovskog i grupe saradnika¹ — treće izdanje „Vojne strategije“.

Vreme između drugog i trećeg izdanja „Vojne strategije“ ispunjeno je značajnim događajima u međunarodnim odnosima i u unutrašnjem razvoju država, daljim napretkom nauke i tehnike i, posebno, brzim razvojem ratne tehnike i naoružanja i odgovarajućim promenama u pogledima na vođenje rata. Otuda je i razumljivo veliko interesovanje za novo izdanje ove knjige. Ono je bilo pojačano i činjenicom što je pojava trećeg izdanja „Vojne strategije“ već dva puta najavljivala (planovima izdavača za 1966. i 1967. godinu) i dva puta odlagana.

Cilj je ovog prikaza da ukaže na najvažnije izmene i dopune do kojih je došlo u trećem izdanju u odnosu na prethodno.

Posmatrano u celini, treće izdanje je kraće za četrdesetak stranica, ali je zadržalo staru strukturu sa svih šest glava (pod istim naslovom) i izvesnom izmenjenom strukturom unutar pojedinih glava. U pogledu sadržine najveće izmene su pretrpele druga i šesta glava, znatno manje treća i četvrta, a veoma malo, gotovo bez bitnijih promena su prva i peta.

Uočljivo je da se autori u novom izdanju dosta često pozivaju na poslednji, XXIII kongres KPSS. Pri tome su pojedini opšti stavovi aktuelizirani u svetlu materijala i odluka pomenutog kongresa. Međutim, XXIII kongres se ništa manje ne pominje i u sadržaju prethodnog izdanja, što bi moglo da znači da su mnogi raniji stavovi, izneti u drugom izdanju „Vojne strategije“, ponovo dobili potvrdu i na ovom kongresu. Istovremeno se, međutim, stiče utisak da su autori² u novom izdanju uzeli kurs da se ne pozivaju na sovjetske rukovodioce — savremenike, već na kongrese KPSS i druga zvanična dokumenta — Program KPSS i sl. (pa i na dokumenta sa savetovanja komunističkih

¹ Drugo izdanje „Vojne strategije“ pojavilo se 1963. godine; Vojnoizdavački zavod JNA objavio je 1965. god. njegov prevod, a časopis „Vojno delo“, u broju 6/1965. god., doneo je prikaz tog (drugog) izdanja knjige.

² Treće izdanje „Vojne strategije“ pripremio je gotovo isti kolektiv autora koji je radio i na drugom izdanju.

i radničkih partija u Moskvi 1960. godine). Ovakav utisak nameće činjenica da su u trećem izdanju izostavljeni svi citati Hruščova a da pri tome nije dat nijedan citat nekog od sadašnjih sovjetskih rukovodilaca (ovo mora odmah pasti u oči jer je suprotno ranijoj praksi). U vezi s ovim karakterističan je još jedan moment: u trećem izdanju je na više mesta ostala suština sadržaja Hruščovljevih citata, ali sa pozivom na XXIII kongres KPSS, na sovjetske rukovodioce uopšte i sl.

Kao što je poznato, autori su u drugom izdanju određen prostor posvetili kritičkoj oceni Staljinovih pogleda na mnoga vojna pitanja, kao i njegovim greškama i nedostacima u rukovođenju oružanim snagama i ratom. U trećem izdanju te kritičke ocene su izostavljene do poslednje reči, što čitaoca i ne treba da iznenadi, jer se u SSSR takav kurs u poslednje vreme — naročito od početka „ideološke ofanzive“ — sprovodi preko štampe i drugih sredstava javnog komuniciranja.

Kritika na adresu Staljina u drugom izdanju knjige bilo je u uvodu, a zatim u trećoj i šestoj glavi.

U novom izdanju „Vojne strategije“, već u uvodu izostavljen je pasus koji govori o negativnom uticaju Staljina na razvoj vojne strategije, jer on je „da bi opravdao propuste i greške koje je učinio u periodu velikog otadžbinskog rata, smišljeno iskrivljavao predstavu o mnogim pitanjima vojne strategije“, kako piše u drugom izdanju. Odmah uz ovaj pasus izostavljen je i drugi, koji ukazuje na to da se u SSSR ranije malo pisalo o vojnoj strategiji. Izostavljeni delovi nisu zamenjeni drugim.

U trećoj i šestoj glavi novog izdanja takođe nije ništa ostalo od onoga što je u prethodnom izdanju rečeno o negativnom uticaju „kulta Staljina“ na razvoj sovjetske vojnostrategijske misli u predratnom periodu i u drugom svetskom ratu. Time je izostao i pokušaj da se koliko-toliko dâ objektivnija ocena uzroka sovjetskih neuspeha u početku velikog otadžbinskog rata.

Umesto kompaktnog dela od nekoliko stranica u trećoj glavi prethodnog izdanja, sada je na znatno manjem prostoru dat izmenjen sadržaj, kojim se potpuno anulira ranija kritička ocena.

U drugom izdanju je ukazano da je iznenadnom napadu Nemaca pogodovalo „određeno predubeđenje Staljina u proceni vojno-političke situacije uoči rata“, iako se dugo pre početka rata raspolagalo podacima o pripremanju napada na SSSR. Rečeno je da su izvesnu negativnu ulogu u tome odigrali i „predratni površni teoretski pogledi na sadržaj i karakter početnog perioda rata“ i da je „kult ličnosti Staljina krajnje štetno uticao na razvoj sovjetske misli pred rat“, odnosno da su „nedopustiva samovolja i diktat pri rešavanju teoretskih pitanja kočili razvoj vojne misli, smanjivali nivo i zamah vojnonaučnog rada“.

Polazeći od takve procene situacije i potcenjujući neprijateljske, a precenjajući vlastite mogućnosti, „do početka rata nisu izdata nikakva naređenja za dovođenje jedinica prigraničnih vojnih okruga u stanje pripravnosti“, niti su blagovremeno stvorene „odgovarajuće odbrambene grupacije“ sposobne da odbiju prve masovne udare neprijatelja i time potpuno obezbede mobilizaciju, koncentraciju i razvoj oružanih snaga“. Ocenjeno je da je direktiva Generalštaba o stavljanju jedinica prigraničnih vojnih okruga u stanje pripravnosti, izdata u noći

21/22. juna 1941. godine, „isuviše zakasnila i nije mogla da izmeni nepovoljnu situaciju” (utoliko više što su neke jedinice direktivu dobile tek posle prelaska Nemaca u napad).

Zbog svega toga jedinice prigraničnih vojnih okruga našle su se u krajnje nepovoljnom položaju. To je izazvalo „neopravdano velike gubitke” u jedinicama, posebno avijaciji, ozbiljna razaranja gradova u prigraničnim delovima zemlje, zatim komunikacija i komandnih mesta. „što je već od prvih minuta dezorganizovalo komandovanje jedinicama”. Komandanti frontova usled dezorganizacije komandovanja „nisu bili u stanju da procene svu ozbiljnost situacije i donesu pravilne odluke”, dok je Vrhovna komanda, nemajući pravu sliku događaja, nastojala da ostvari zamisao koja se predviđala još pre početka dejstava, tj. da se u slučaju agresije izvrši snažan protivudar na suvalskom i lublinskom pravcu i preuzme strategijska inicijativa. Uveče 22. juna jedinicama su čak postavljeni odlučni zadaci: okružiti i uništiti suvalsku i sokaljsku neprijateljsku grupaciju i za dva dana ovladali rejonima Suvalski i Lublin. Međutim, „pokušaj da se sprovede ova odluka završen je potpunim neuspehom”.

To je suština sadržaja pomenutog dela teksta u drugom izdanju „Vojne strategije”. Međutim, on je u trećem izdanju zamenjen novim, u kome su istaknuta tri momenta.

Prvo, kaže se da je, „kao što je poznato”, do rata preduzeto „niz krupnih mera” u oružanim snagama i na planu odbrane u celini, ali da su se te mere „pokazale nedovoljnim” da bi se ozbiljnije promenio odnos snaga i spremnost zemlje za rat.

Drugo, kao razlog ovakvog ishoda početnog perioda rata se ističe činjenica da odnos snaga ne zavisi samo od stanja oružanih snaga već, u prvom redu, od vojno-ekonomskog potencijala država. „U momentu napada fašističke Nemačke na Sovjetski Savez ona je mogla da koristi ekonomske i tehničke potencijale gotovo čitave Zapadne Evrope, kao i svojih satelita. Treba imati u vidu i to da je između prvog i drugog svetskog rata u ekonomiku Nemačke, i radi podizanja njenog vojno-ekonomskog potencijala, uloženo desetine milijardi dolara, pre svega od strane SAD i Engleske. Sovjetski narod i njegove oružane snage morali su uložiti gigantske napore, izvršiti ogromne zadatke, ispoljiti masovni heroizam na frontu i u pozadini i iskoristiti sve mogućnosti države, a trebalo je i mnogo vremena da bi se odnos snaga u ratu izmenio u vlastitu korist i izvojevala konačna pobeda”.

Najzad, autori se, umesto kritičkog osvrta, zadovoljavaju davanjem opšte postavke o tome da „iznenadni napad ranije mobilisane armije agresora i masovna primena u početku rata takvih vrsta borbene tehnike kao što su tenkovi i avijacija — radi jednovremenog udara na veću dubinu — menjaju uslove koncentracije i strategijskog razvoja oružanih snaga koje su bile podvrgnute udaru, pa, prema tome, i čitav karakter dejstava u početnom periodu rata”.

U šestoj glavi drugog izdanja, u poglavlju „Razvitak načina vođenja rata”, potencirani su neki od ukazanih propusta i nepravilnih pogleda, a izneti su i novi. Tako je ukazano da „narodna privreda nije bila pripremljena za brzi prelazak na ratnu proizvodnju” i da je Crvena armija u početku znatno zaostajala u tehničkom pogledu usled toga što

nije blagovremeno organizovana „masovna proizvodnja nove borbene tehnike, osobito tenkova, aviona, protivtenkovskih i protivavionskih sredstava“. Pored toga, Crvenoj armiji je nedostajalo „obučениh komandnih kadrova, naročito operativno-strategijskih, a što je bilo rezultat represalija izazvanih kultom ličnosti Staljina“.

U vezi sa vođenjem početnih ratnih dejstava detaljnije je izneta predratna pretpostavka SSSR da će se, nezavisno od toga da li bi rat bio objavljen ili otpočeo iznenadnim napadom agresora, „ratna dejstva u početku voditi ograničenim snagama za zaštitu u toku određenog vremena (oko 15 do 20 dana), što će dopustiti da se organizuje odbrana, razviju glavne snage i obezbedi njihovo uvođenje u borbu“. Govoreći o nedostacima rasporeda snaga, posebno jedinica za zaštitu, ukazano je da „nije bio razrađen operativni plan rata u slučaju nemačke agresije“ i da je sve to „obezbedilo fašističkoj Nemačkoj krupna preimućstva“.

Za neblagovremeno stavljanje jedinica u punu borbenu gotovost, neblagovremeni strategijski razvoj i zaposedanje odbrambenih položaja od jedinica za zaštitu, krivica je takođe, „u znatnoj meri“, bila pripisana Staljinu, koji je nepravilno procenio vojnopolitičku situaciju. Najzad, ponovo je podvučeno da „fašističke jedinice na svom putu nisu naišle na bilo kakav ozbiljan otpor“, jer oružane snage SSSR nisu bile pripremljene za odbijanje iznenadnog napada.

I ovaj kritički osvrt od pre pet godina u trećem izdanju je izostao, a ničim nije zamenjen.

Upoređujući treće izdanje „Vojne strategije“ sa drugim, lako se može zapaziti da je do najvećih promena došlo u delovima koji se odnose na strategiju imperijalističkih država. To je, u prvom redu, čitava druga glava. U unutrašnjoj strukturi ona je pretrpela najveće promene. U trećem izdanju izostalo je poglavlje „Vojna strategija glavnih imperijalističkih država u prvom i drugom svetskom ratu“³, a dodato novo, „Karakteristične crte vojnih strategija glavnih zapadnoevropskih država — članica NATO“. Pored toga, i u ostala dva poglavlja unete su znatne izmene.

Ne upuštajući se u manje bitne promene do kojih je u novom izdanju došlo u prikazivanju strategije imperijalističkih država — delimična skraćivanja, izostavljanja starijih citata, objašnjenja u tekstu i fusnotama, pojedinih stavova SAD i NATO s početka 60-tih godina (na primer, stav prema kome stručnjaci SAD smatraju da će se mogućnost postizanja strategijskog iznenađenja ubuduće sve više smanjivati), aktueliziranja pojedinih podataka i termina i manjih dopuna (na primer, o suštini, cilju i snagama američke koncepcije „garantovanog razaranja“ i „ograničavanja štete“ iz 1965. godine) — ovde će se ukazati samo na najznačajnije.

1. U poglavlju „Savremena vojna strategija SAD i NATO“ najveća promena odnosi se na koncepciju SAD o ograničenom ratu. Taj deo je

³ Za knjigu u celini karakteristično je da su u trećem izdanju autori izostavili poglavlja i delove koji se odnose na razvoj vojnostrategijske misli u prošlosti, zaključno sa prvim svetskim ratom (sem dela o razviku načina vođenja rata i dela o sovjetskoj vojnoj strategiji u godinama građanskog rata i inostrane vojne intervencije, koji su samo skraćeni).

znatno proširen i potpuno preraden, pri čemu su autori izneli određena američka gledišta i neke svoje komentare.

Ograničeni rat u koncepciji SAD (čija je suština data prema Tejloru, koji smatra da je to „oružani konflikt u kome opstanak SAD nije neposredno ugrožen“) u knjizi se ocenjuje kao „sredina između hladnog i opšteg rata“, kao „avanturistička računica imperijalističkih krugova SAD da se rat vodi na tuđim teritorijama, koncepcija sračunata na očuvanje bezbednosti SAD putem isključivanja njihove teritorije iz eventualne zone ograničenog rata i, najzad, jedan od načina pripreme neograničenog nuklearnog rata protiv Sovjetskog Saveza i ostalih socijalističkih zemalja“. Smatra se da je takav rat ograničen samo za SAD, dok za evropske države NATO, čije bi teritorije bile potpuno zahvaćene „ograničenim“ ratom — ne bi bio ograničen, već totalan, sa svim posledicama koje iz takvog rata proizilaze. Takođe se podvlači da se termin ograničeni rat „ne može primeniti za prirodno ograničene oružane sukobe, u kojima jedna ili obe zaraćene strane nemaju mogućnosti da rat pretvore u totalni“, kao i da ograničeni rat „ne mora biti mali ili kratkotrajan, niti rat koji se vodi za postizanje manje važnih političkih ciljeva uz upotrebu neznatnih snaga i sredstava“.

Ukazujući na mišljenja vojnih krugova Zapada da u ograničenom ratu „s jedne strane direktno ili indirektno (obično preko svojih saveznika) učestvuju SAD, a s druge strane Sovjetski Savez“, autori „Vojne strategije“ se zadržavaju na problemima ograničavanja takvog rata u prostornom pogledu i posebno na upotrebi nuklearnog oružja.

U knjizi se podvlači da se neophodnost primene taktičkog nuklearnog oružja u ograničenom ratu od SAD i NATO zasniva na tome što je vođenje takvog rata ovim oružjem za Zapad jeftinije, jer dozvoljava da se nadoknadi nedostatak u konvencionalnim oružanim snagama u mnogobrojnim regionima sveta u kojima može izbiti rat i što bi rešenost Zapada da upotrebi nuklearno oružje nateralo protivnika na ustupke.

Pozivajući se na zapadne izvore, autori istovremeno dodaju da je upotreba nuklearnog oružja u ograničenom ratu veoma delikatna, što se objašnjava sledećim okolnostima: prvo, malo se zna o efektu nuklearnog oružja na bojištu, kao i o političkim, vojnim i psihološkim posledicama njegove primene; drugo, teško je predvideti način reagovanja protivnika, čak i u slučaju da taktičko nuklearno oružje bude primenjeno u ograničenim razmerama; treće, teško je kvalifikovati nuklearno oružje prema njegovoj moći na taktičko i strategijsko, tj. odrediti granicu između ovih; četvrto, različita su gledanja na vrste sredstava za prenošenje taktičkog nuklearnog oružja do cilja, kao i da li se ta sredstva mogu nalaziti van zone ograničenog rata; zatim, nepogodnosti u upotrebi taktičkog nuklearnog oružja u „neregularnim“ ratnim dejstvima (borbi sa partizanima, gušenju ustanka i sl.), i prilikom intervencije SAD i njihovih blokovskih partnera u ratu među nekomunističkim državama.

Što se tiče teritorijalnog ograničenja rata smatra se da ga je, za razliku od prethodne vrste ograničenja, lakše obezbediti, makar da i u tome postoji niz teškoća. Među teškoće ubrajaju se: mogućnost proširenja sukoba ulaskom u rat savezničkih zemalja (s obzirom na posto-

janje vojno-političkih saveza među državama), problem nanošenja udara (nuklearnih i drugih) po strogo određenim vojnim objektima taktičkog značaja, a da se pri tome istovremeno ne zahvate i strategijski objekti itd. Naime, polazi se od toga da je teorijski i praktično teško razgraničiti taktičke i strategijske objekte i to tako da to postane zakon za obe strane, da je uništenje taktičkih objekata, koji su prostorno povezani sa strategijskim, veoma složeno (bez zahvatanja i ovih poslednjih) i da je vrlo teško obezbediti uzdržljivost jedne od zaraćenih strana u slučaju da je druga nanela udar po strategijskim objektima.

Ukazuje se da ograničeni rat, posmatrano u celini, sadrži ozbiljnu protivrečnost: s jedne strane, zahteva se da se ograničeni rat vodi odgovarajućim snagama i sredstvima, odlučno i najefikasnijim načinima kako bi se postigli postavljeni politički i vojni ciljevi i, s druge strane, u ograničenom ratu oružane snage moraju biti upotrebljene s takvim proračunom da se rizik prerastanja ograničenog u svetski rat svede na minimum. U ovoj protivrečnosti, dodaje se u knjizi, mnogi na Zapadu vide opasnost da ograničeni rat, pogotovo ako se u njemu primeni taktičko nuklearno oružje, preraste u opšti nuklearni rat.

Mogućnosti vođenja ograničenog rata u zoni NATO u Evropi, u „Vojnoj strategiji” se daje posebno mesto. Polazi se od toga da je komanda ovog zapadnog pakta razradila principe vođenja takvog rata na evropskom ratištu i istakla koncepciju tzv. nuklearnog rata, čija primena treba da umanjí rizik prerastanja ograničenog rata u opšti. Prema toj koncepciji oružane snage NATO-pakta najpre bi trebalo da upotrebe samo konvencionalna sredstva i pokušaju da ostvare postavljene ciljeve. Međutim, ukoliko ne bi mogle da izvrše zadatak usled, na primer, brojne nadmoćnosti druge strane, predviđa se upotreba i taktičkog nuklearnog oružja, najpre manjih, a zatim i većih razmera, ali uz primenu i drugih mera kako taj oružani konflikt ne bi prešao ograničene okvire.

U zaključku o ograničenom ratu autori ističu da se, bez obzira na sve teorije i koncepcije Zapada, sa sigurnošću može tvrditi da strategija ograničenih ratova zasnovana na primeni makar i samo taktičkog nuklearnog oružja, povlači za sobom opasnost sličnu onoj koja proističe iz strategije „masovne odmazde”. Takođe se zaključuje da su razna ograničenja u većini „veštačka i uslovna” i da „ograničeni rat krije u sebi ogromnu opasnost prerastanja u opšti rat, naročito ako se u njemu upotrebi taktičko nuklearno oružje”.

2. U novom poglavlju druge glave, „Karakteristične crte vojne strategije glavnih zapadnoevropskih zemalja-članica NATO”, govori se samo o vojnoj strategiji Savezne Republike Nemačke i Velike Britanije. Strategija SR Nemačke je prikazana znatno detaljnije, a Velike Britanije ukratko.

U prikazivanju vojne strategije SR Nemačke težište je stavljeno na njeno nastojanje da iskoristi članstvo u NATO radi obnavljanja vojno-ekonomskog potencijala i jačanja oružanih snaga, posebno za opremanje Bundesvera najsavremenijom ratnom tehnikom, uključujući i raketno-nuklearno oružje: Ukazuje se da je vojna strategija SR Nemačke koaliciona i da se ova zemlja priprema za vođenje i opšteg i ograničenog rata. Posebno mesto se daje „isturenoj strategiji”, koja ima

cilj da se „po otpočinjanju rata kopnena dejstva prenesu na teritoriju zemalja Varšavskog ugovora”. Ističu se osnovni zahtevi SR Nemačke za izmenama u realizaciji strategije „elastičnog protivdejstva” u Evropi (naročito zahtev da nuklearni prag bude „vrlo nizak”, kako bi nuklearno oružje bilo primenjeno još na samom početku konflikta), kao i zahtevi koje vojno-političko rukovodstvo ove zemlje postavlja na planu izgradnje oružanih snaga NATO-pakta.

U ovom delu knjige ostale zemlje NATO se ne pominju, iz čega se vidi i ocena autora „Vojne strategije” da su upravo pomenute države „glavne” u zapadnoevropskom mehanizmu NATO. To se vidi i iz dela o rukovođenju oružanim snagama, u kome se na ovo neposrednije ukazuje: „...izlazak Francuske iz vojne organizacije NATO svedoči o tome da među zemljama — članicama ovog pakta počinju da se probijaju ideje oslobođenja od opasnih diktata SAD. Uporedo s tim jača tendencija tešnjeg vojnog sadejstva SAD i SRN...”

Uopšte je karakteristično da se u trećem izdanju, na osnovu izvesnih promena u NATO i odnosima SSSR sa zapadnoevropskim zemljama, vrši znatno veća diferencijacija među zapadnim državama nego što je to bio slučaj u izdanju pre pet godina. Dok su se ranije gotovo sve zapadne zemlje trpale u isti koš, sada se najviše kritike, pored SAD, upućuje Zapadnoj Nemačkoj, zatim Velikoj Britaniji, dok se to znatno manje čini sa ostalim državama.

Na primer, Francuska se u knjizi gotovo i ne spominje u negativnom smislu. Ne samo što se ona ne spominje (kao ranije) među državama koje „odražavaju stremljenje reakcionarnih militarističkih krugova da nametnu svoju volju drugim zemljama”, ni među onima u kojima povećanu ulogu imaju „fašističke i polufašističke organizacije” i sl. već se ne spominje ni među zemljama koje „sve više i više povećavaju svoje oružane snage” ili koje „teže samostalnom razvoju svojih oružanih snaga”.

Više negativnih ocena Japana takođe je izostavljeno ili ublaženo. Pored ostalog, u novom izdanju izostao je i stav prema kome je „armija imperijalističkog Japana bila jedna od onih koje su predstavljale oruđe najžešće reakcije i neprikrivenog terora unutar zemlje i van njenih granica” (ovaj stav sada se odnosi samo na Zapadnu Nemačku). Primetno je da je izostao i stav o negativnoj ulozi Holandije i Belgije u borbi sa nacionalnooslobodilačkim pokretima, itd.

3. I poglavlje „Imperijalističke države u pripremi novih ratova” pretrpelo je znatne promene, od kojih su najveće one koje se odnose na razvitak oružanih snaga imperijalističkih država. Ovaj deo je prerađen u tom smislu što je bolje sistematizovan, očišćen starih podataka i nekih citata i, naročito, aktueliziran i dopunjen podacima o razvoju oružanih snaga zapadnih zemalja poslednjih godina, u prvom redu oružanih snaga SAD.

O razvoju oružanih snaga zapadnih država u poslednjih četiri do pet godina posebno se akcentiraju dva momenta: prvo, povećanje opštih napora za jačanje oružanih snaga i, drugo, poklanjanje znatno veće pažnje razvitku konvencionalnih sredstava (iako osnovna orijentacija i dalje ostaje na pripremanju za opšti nuklearni rat).

Navodi se podatak, da su vojni rashodi zemalja NATO od 1960. do 1966. godine povećani za 16% i da imperijalistička koalicija sada raspolaže ogromnim efektivima, ukupne jačine oko 8,8 miliona ljudi, ne računajući formacije teritorijalnih i graničnih jedinica čiji broj dostiže milion ljudi, niti organizovane rezerve sa više od milion ljudi.

Što se tiče daljeg razvoja oružanih snaga SAD i NATO, ukazuje se na to da se on bazira na tzv. perspektivnoj strategiji, sračunatoj na pet do deset godina, a koja se zasniva na analizi svih faktora od kojih zavisi razvoj oružanih snaga ili koji utiču na rešavanje problema vojne izgradnje (politički, ekonomski, naučni i tehnički faktor).

Delovima oružanih snaga SAD prema nameni dato je više prostora nego ranije, pri čemu je strategijskim ofanzivnim snagama i snagama opšte namene posvećena posebna pažnja. Delovi o pripremi teritorije i ekonomike za rat su skraćeni.

4. U trećem izdanju izostala su još dva poglavlja: „Vojnostrategijski planovi imperijalističkih država i načina na koje one mogu otpočeti novi rat” i „Problemi korišćenja kosmosa u vojne svrhe”.

Činjenica da je veliki broj stavova u prvom poglavlju u suštini značio ponavljanje već iznetih pogleda u nekim prethodnim delovima knjige najverovatnije je uticala na njegovo izostavljanje iz trećeg izdanja.

Drugo poglavlje se gotovo u celini odnosilo na stavove SAD o korišćenju kosmičkog prostora u vojne svrhe. Polazeći od mišljenja predsednika Kenedija da će vladavina u kosmosu biti sadržaj sledeće decenije i da „država koja bude kontrolisala kosmos biće u stanju da kontroliše i Zemlju”, autori su ukazali da program SAD za osvajanje kosmosa sadrži razvoj izviđačkih i navigacionih satelita, satelita za vezu i radio-ometanje, ali da je „osnovno u tom programu” stvaranje letelica-nosača nuklearnih projektila, osvajanje Meseca „kao baze kosmičkih sredstava napada” i „stvaranje protivkosmičkog oružja namenjenog uništavanju kosmičkih letelica”. Na kraju autori knjige su izneli i zaključak da Sovjetski Savez ne može prenebreći da su „imperijalisti SAD istraživanje kosmosa potčinili vojnim ciljevima i da nameravaju iskoristiti kosmos za ostvarivanje svojih agresivnih zamisli — iznenađnog nuklearnog napada na Sovjetski Savez i druge socijalističke zemlje” i da bi bilo „pogrešno dopustiti bilo kakvu nadmoćnost imperijalističkog lagera u toj oblasti”.

Pored ovog poglavlja u celini, u knjizi su izostavljeni i drugi delovi koji se odnose na mere koje SAD preduzimaju na planu razvoja kosmičkih sredstava, kao i na mere koje bi trebalo preduzeti za odbranu od njih. Može se pretpostaviti da osnovni razlog izostavljanja ovih delova, kao i pojedinih drugih u kojima se razmatra problem protiv-raketne odbrane, treba tražiti u nastojanjima obe supersile da dođe do sporazuma o ograničavanju ili usmeravanju razvoja kosmičkih i drugih strategijskih nuklearnih sredstava. Ovakav kurs zapaža se i u drugim publikacijama u Sovjetskom Savezu.

Pitanja kao što su pogledi SSSR na strategiju i njen odnos prema politici, ekonomici, moralno-političkom faktoru i ratnoj doktrini, zatim pogledi na izgradnju oružanih snaga i uopšte na pripremu zemlje za rat, na rukovođenje oružanim snagama i načinima vođenja oružane

borbe — u suštini su ostala kao i u drugom izdanju, mada ima redakcijskih intervencija, delimičnih skraćivanja, aktueliziranja podataka itd.

Analiza socijalne i političke suštine rata, kao i pitanje kategorija ratova u savremenoj epohi i njihovoj fizionomiji ostali su gotovo bez ikakvih promena iako se, prema onome što je rečeno u predgovoru trećem izdanju knjige, a još više na osnovu procesa koji se dešavaju danas u svetu, očekivalo više.

Naročito je uočljivo da lokalnom ratu nije dato više mesta nego ranije, s obzirom na sve jače nastojanje da ne dođe do opšteg nuklearnog rata i sve većih mogućnosti izbijanja lokalnog. Ako se ovome doda i orijentacija SSSR, o kojoj se toliko piše na Zapadu, a zapaža se i u sovjetskoj praksi, da svoje oružane snage što bolje prilagodi i za učešće u manjim, lokalnim ratovima, čak i na teritorijama udaljenih od granica Sovjetskog Saveza, onda utoliko više pada u oči da autori „Vojne strategije” nisu prišli dubljoj razradi ovako bitnih i aktuelnih praktičnih problema, mada su pogledima Zapada na ograničeni rat posvetili prilično veliku pažnju. I ne samo to. I onako veoma oskudan prostor posvećen pogledima SSSR na lokalni rat smanjen je izostavljanjem nekoliko pasusa iz pete glave, u kojima je bilo reči o nekim karakteristikama lokalnog rata. Ovaj odnos autora knjige prema lokalnom ratu samo je jedan od primera da „Vojna strategija” ne odražava u potpunosti sovjetsku vojnu strategiju.

U poglavlju „Načini vođenja savremenog rata” u trećem izdanju takođe nema ništa suštinski novo, što znači da polemički napisi u listu Sovjetske armije „Krasnaja zvezda” na ovu temu nisu uticali na izmenu ranijih stavova. (Zanimljivo je da je neke od članaka u pomenutom listu pisao jedan od koautora „Vojne strategije”, general-major Zavjalov, koji je vidovima strategijskih dejstava prišao drukčije.

Pored iznetih izmena do kojih je došlo u pojedinim kompleksnijim pitanjima ima i drugih, koje su takođe od interesa za čitaoce. Zbog toga ćemo na kraju ukazati na neke od njih:

izostavljen je stav kojim se prvih deset godina posle XXII kongresa KPSS proglašavaju kao period u kome će biti „praktično rešen istorijski zadatak — stići i preći najrazvijenije kapitalističke zemlje u proizvodnji po glavi stanovnika”;

podrška koju SSSR pruža narodima podvrgnutim imperijalističkoj agresiji sada je jače istaknuta; pored ranijeg — da im SSSR pruža pomoć ne samo na ideološkom i političkom planu već i na materijalnom, sada je dodato — kada je potrebno i vojnu pomoć;

u nekoliko mahova jače je istaknuto borbena drugarstvo među socijalističkim zemljama, kao i vaspitanje pripadnika Sovjetske armije u patriotskom duhu;

iz dela o mogućim organima rukovođenja oružanim snagama SSSR izostavljeno je da na čelu najvišeg organa u ratu stoji prvi sekretar CK KPSS i predsednik vlade, kome se može poveriti i funkcija vrhovnog komandanta.

General-major
Metodije KOTEVSKI